

Oponentský posudok habilitačnej práce *Od filozofie výchovy k filozofii pre deti*,

ktorú v odbore 1.1.4. pedagogika predkladá na habilitáciu

PaedDr. Gábor Pintes, PhD.

Habilitačná práca Dr. Pintesa predstavuje zorientovaný ponor do problematiky fundamentálnych (metateoretických) východísk vied o výchove, osobitne do oblasti diskusie o filozofii výchovy a metodiky jej univerzitnej výučby. Práca sa zaoberá síce interdisciplinárnym pomedzím dvoch „kráľovských“ vied, no evidentné a explicitne vyslovované hľadisko prístupu k filozofii výchovy je od začiatku hľadisko pedagogické, čo sa napokon očakáva od habilitanda v odbore pedagogika. Filozofujúci pedagóg Dr. Pintes skoncipoval prácu, ktorá v slovenskom, ale aj širšom stredoeurópskom rámci dosiaľ nemá obdobu, a to z aspektu štruktúry, obsahu i základného vymedzenia.

Od úvodného vstupu je čitateľovi jasné, že má pred sebou autora, ktorému osobne záleží na pozdvihnutí ušľachtilého poslania pedagóga, ale aj na systematickom a analyticky dôsledne zdôvodnenom postavení pedagogickej vedy uprostred ostatných vied. Všíma si napríklad aktuálny paradoxný zápas humanitných vedcov, a zvlášť pedagógov, o vlastný status vedeckosti v porovnaní s prírodovednou tradíciou. Uchyľovanie sa spoločenských a humanitných disciplín k empiricko-pozitivistickým a behavioristickým metódam len kvôli tomu, aby ich výstupy plnili kánony vedeckých byrokratov/byrokratov vedy, autor habilitačnej práce už v úvode spochybňuje a odkazuje na nevyhnutnosť filozofického objasňovania základov edukácie. Filozofia výchovy ako fundamentálna pedagogická disciplína sa len veľmi pomaly presadzuje do skladby vyučovaných predmetov, väčšinou zostáva marginalizovaná (s. 7).

Autor si stanovil obsahový cieľ práce takto: „*vytvoriť teoreticko-konceptný fundament pri začiatkoch štúdia edukačnej vedy*“ (s. 8). Napriek podľa mňa nevydarenej formulácii cieľa práce je zrejmé, že habilitand nezamýšľa podrobiť výskumu filozofiu výchovy ako vedu, prípadne jej subteritoriálne oblasti, ale na túto vednú disciplínu nazerá v celom priebehu vedenia diskurzu ako na výučbový predmet na akademickej pôde. Predmetom skúmania u neho preto nebude objekt filozofie výchovy *stricto sensu*, ale akademická pozícia a pedagogické uchopenie filozofie výchovy. Nejasnosť v tomto odlíšení (filozofie výchovy ako vedy a filozofie výchovy ako predmetu univerzitnej výučby) sa tiahne celým textom práce a spôsobuje nemalé interpretačné problémy. Na jednej strane ju označuje

ako „*vstup (úvod) do procesu bádania*“ (s. 8), ako „*vstupnú bránu do štúdia*“ (s. 10) edukačných vied vzhľadom na nastavenie začiatovníka – študenta pedagogickej fakulty, na druhej strane sa ju usiluje epistemologicky vymedziť ako vednú disciplínu (podkapitoly 1.2 a 1.3). Dokonca v texte stotožňuje Lassahnov *Úvod do pedagogiky* (1992) s obsahovým výmerom filozofie výchovy a jeho „úvod do vied o výchove“ účelovo vykladá ako „filozofiu výchovy“ (s. 13, 14). Filozofia výchovy ako samostatná veda však iste nemá len propedeutickú funkciu, nie je len „vstupom“ alebo „úvodom“, ale môže byť aj výstupom bádania, či trvalou zložkou teoretického úzadia vied o výchove, kontinuálnym spytovaním, znepokojovaním a korigovaním. V tomto zmysle sa filozofii výchovy venuje aj silná tradícia českej filozofie výchovy (J. Patočka a mnohí ďalší, ktorí sa v práci vôbec nespomínajú). Tohto zorného uhla sa habilitand metodologicky zriekol, aj keď to explicitne takto neuvádza. Určitú ambivalentnosť potom vykazuje aj zástupné používanie označenia „filozofia výchovy“ s príbuznými teoretickými disciplínami a výučbovými predmetmi (napr. teória výchovy a vzdelávania, všeobecná pedagogika, úvod do pedagogického myslenia). V rámci diskusie by som odporučil jasnejšie vymedziť definičné polia, hranice a vzťahy medzi týmito vedami.

V podkapitole 1.1 autor uvádza tri prístupy k tvorbe filozofie výchovy (podľa Lassahna, no Lassahn píše o rôznych prístupoch k úvodom do pedagogiky), poukazuje na ich limity a sám si volí akýsi eklektický prístup, pričom to odôvodňuje funkčnosťou, resp. efektívnosťou (s. 15). Podobné pragmatické (utilitaristické?) kritérium využíva aj neskôr v kapitole 2 (s. 57 a nasl.), kde sa odvoláva na aplikabilitu v školskom prostredí. Kapitola 2 podľa môjho názoru predstavuje vyvrcholenie habilitačnej práce, lebo uvádza vlastný originálny výsledok autorovho úsilia („vlastný prístup“ – porov. názov kapitoly). O to viac prekvapí pragmatické zdôvodnenie všetkých troch rámcov koncipovania Filozofie výchovy (praktická realizovateľnosť, prehľadnosť, praktickosť). Zjednodušene by sa zámer autora dal vyjadriť takto: Ako uchopiť filozofiu výchovy a vôbec akú filozofiu výchovy kultivovať tak, aby bola na fakulte čo najviac užitočná? Toto kritérium výberu dobre chápem ako vysokoškolský pedagóg, ktorý hľadá optimálnu metodiku výučby, no zároveň sa pýtam, či je podobné kritérium dostatočným *vedeckým* dôvodom na tvorbu adekvátnych teoretických konštrukcií. S tým súvisí aj nepresný názov tejto kapitoly (s. 57) – nejde tu o „koncipovanie filozofie výchovy“, ale skôr o „koncipovanie výučby filozofie výchovy“.

Za sympatický a prínosný považujem prehľad akademických pracovísk a autorov na Slovensku, ktorí sa explicitne, alebo okrajovo venujú filozofii výchovy (s. 16-19). S „filozofmi výchovy“ v úzkom zmysle sa na Slovensku ťažko dá stretnúť, preto Dr. Pintes uvádza aj také diela, ktoré sa na filozofiu výchovy priamo neodvolávajú (napr. Kaščák-Pupala, Zelina). Vo výpočte chýba monografia Dr. Sabíny Gálikovej-Tolnaiovej z FF UKF *Problém výchovy na prahu 21. storočia alebo o obrate k psychagógii v súčasnej filozofii výchovy* (2007), hoci je uvedená v Zozname literatúry. Absentujú tiež inojazyčné zdroje a aktuálne zahraničné koncepcie (aspoň české a poľské, ktoré sa problematike filozofie výchovy venujú dlhodobo a programovo, napr. pri CEUPES v Prahe, alebo TPF v Lodži).

Autor na mnohých miestach preukazuje vlastné samostatné uvažovanie, čo sa prejavuje jeho autorskými komentármi, vlastnými úvahami a rozbormi, či kritickými postrehmi (napr. kritika empirickej redukcie J. Průchu na s. 21, 55, 75). K identifikovaným oblastiam skúmania filozofie výchovy (podkap. 1.4) uvediem niekoľko postrehov: téma svetonázoru je iste vhodná pre študentov filozofie výchovy (vrátane popularizačného diela J. W. Sirea ako pomocného zdroja), no do objektu filozofie výchovy ako vedy sa začleňuje len okrajovo; problematiku paradigiem v práci spolu s podkap. 1.5 považujem za najlepšie spracovanú z vedeckého pohľadu; súvislosti filozofických subdisciplín s edukáciou (s. 46-48) majú veľký potenciál na rozpracovanie, v práci sa uvádza len ich skromný náčrtok.

Z pedagogického pohľadu sa ukazuje kapitola 2 (s. 57 a nasl.) ako najprínosnejšia. Osobitne by som vyzdvihol obsahový rámec filozofie výchovy (ako vyučovacieho predmetu), nakoľko v tejto oblasti Dr. Pintes už preukázal významnú publikačnú tvorbu. Vysvetľuje vznik a metódu koncipovania svojej publikácie *Svetonázorové a konceptuálne východiská edukačnej diverzity* (2014), ktorá priamo súvisí s podkap. 2.2. V podkapitole 2.3 oceňujem podrobný opis procesu implementácie filozofie výchovy na vyučovaní a výber a zdôvodnenie pramenných textov (s.76-87).

Kapitola 3 o filozofii pre deti sa čitateľovi javí ako dodatočne doplnená stať, ktorá mohla byť samostatnou rozsiahlou štúdiou. Na hlavnú tému práce totiž nadväzuje len sekundárne, nie je s ňou organicky priamo spojená, aj keď autor sa o to zjavne usiluje. Stať o aplikovanej filozofii, vrátane polemík a diskusií, ktoré táto téma obsahuje, je síce dobrým premostením, no azda mohla tvoriť akúsi otvorenú záverečnú kapitolu habilitácie s tézou, že „*nami skúmaná filozofia výchovy je vo svojej podstate aplikáciou filozofie do oblasti*

edukácie“ (s. 92), aj keď je diskutabilná predstava, že charakter aplikačnosti, ktorý by mal urobiť filozofiu „dostupnejšou“ pre pedagogickú obec, filozofiu (výchovy) zabezpečí väčšiu autoritu.

V závere autor opäť explicitne pripomína, o čo mu v práci išlo primárne: „*vytvoriť taký teoreticko-konceptný základ pre štúdium filozofie výchovy, ktorý by študentovi, začínajúcemu hľadať východiská a súvislosti edukácie, dokázal poskytnúť funkčný inštrument na začiatku jeho cesty*“ (s. 122). Jednoznačne možno povedať, že takto postavený zámer práca splnila.

Z pohľadu jazykového vyjadrenia je práca napísaná prehľadne, vysoko odborne, no zrozumiteľne. V texte nájdeme niekoľko pravopisných nedostatkov, čo sa však určite naprávi pri prípadnom publikovaní monografie.

Napriek drobným upozorneniam, ktoré sa však týkajú najmä formálnej a metodologickej stránky práce a výrazne nezasahujú do hodnotenia jej obsahovej a koncepcnej kvality, považujem habilitačnú prácu za primeranú nárokom a po uspokojivom zodpovedaní otázok odporúčam udeliť uchádzačovi PaedD. Gáborovi Pintesovi, PhD. vedecko-pedagogickú hodnosť *docent*.

Otázky:

1. Pokúste sa prosím o odlíšenie filozofie výchovy od príbuzných teoretických disciplín a predmetov (napr. teória výchovy a vzdelávania, všeobecná pedagogika, úvod do pedagogického myslenia). Ktoré sú hranice medzi nimi a aké sú ich vzťahy?
2. Predložte Vašu interpretáciu významových rozdielov medzi označeniami: filozofia výchovy, filozofia pedagogiky, pedagogická filozofia, filozofická pedagogika.
3. Prečo ste dali názov Vašej práci *Od filozofie výchovy k filozofii pre deti*? Dynamický tvar „od – k“ tu má zmysel evolučný, štrukturálny, metodický, psychologický, alebo iný?

Ďakujem za odpovede.

V Trnave, dňa 25.10.2014

doc. PhDr. Andrej Rajský, PhD.